

TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ: NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA*

Ahmet ALTAY*-Ivanka YANKOVA*

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin mevcut durumlarını tespit etmek ve elde edilecek veriler ışığında Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerine yönelik yönlendirici öneriler sunmaktır. Bu kapsamda çalışmada önce Türkiye ve Bulgaristan'ın halk kütüphaneleri, tarihsel bir çerçeve içerisinde ele alınmış; her iki ülkenin halk kütüphanesi sistemi ve örgütlenmesi genel hatlarıyla incelenmiştir. Ardından Türkiye'deki il halk kütüphaneleri ve Bulgaristan'daki bölge halk kütüphanelerinin, derme, kullanıcı, insan kaynakları, hizmet birimleri, bina, yerellik, kütüphane hizmetleri ve bilgi teknolojileri kullanımı açısından mevcut durumlarının tespit edilmesi ve karşılaştırılması için hazırlanan ve araştırma kapsamındaki kütüphane yöneticileri tarafından doldurulan “kütüphane bilgi formu”na gelen yanıtlar analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle her iki ülkedeki halk kütüphanelerinin mevcut durumlarına ilişkin sonuçlar elde edilmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk Kütüphanesi, Türkiye, Bulgaristan, Karşılaştırmalı Kütüphanecilik.

* Bu alışma Ahmet Altay'ın “Услуги в публичните библиотеки в България и Турция в преходния процес на преминаване към информационно общество / The Public Library Services in Turkey and Bulgarian the Transition Process to Information Society/ Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye'de ve Bulgaristan'da Halk Kütüphaneleri” isimli doktora tezine dayanmaktadır.

* Öğr. Gör. Dr., Kırklareli Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdür V., Kırklareli, E-mektup: ahmet.altay@klu.edu.tr

* Prof. DSc. State University of Library Studies and Information Technologies, Faculty of Library Studies and Cultural Heritage Dekanı, E-mektup: vania_yankova@abv.bg.

PUBLIC LIBRARY SERVICES IN TURKEY AND BULGARIA: A QUANTITATIVE COMPARISON

ABSTRACT

Main aim of this research is to determine the current situations of public libraries in Turkey and Bulgaria; and, under the light of the data derived, to provide directive proposals to public libraries in Turkey and Bulgaria. Within this scope in this research, firstly public libraries in Turkey and Bulgaria have been tackled within a historical framework; public library systems and organizations of both countries have been outlined. Then, replies to “library information form” prepared both to compare public libraries in Turkey to regional public libraries in Bulgaria in terms of collection, user, human resources, service departments, building, locality, library services and use of information technology; and to pinpoint their current situations. Out of the data derived, results related to the current situations of the public libraries in both countries have been obtained and proposals have been developed.

Keywords: Public Library, Turkey, Bulgaria, Comparative Librarianship.

Giriş

Türkiye ve Bulgaristan komşu olmanın ötesinde ortak tarih ve kültür mirasına sahip iki ülkedir. İki ülkenin insanları altı yüzyıla yakın bir süre boyunca Osmanlı Devleti çatısı altında birlikte yaşamışlardır. Bu birlikte yaşamının sonucunda her iki ülke insanların dini hayatlarından gündelik hayatlarına uzanan; dil, adet, gelenek ve göreneklerinde pek çok benzerlik ortaya çıkmıştır. Türkiye ve Bulgaristan’ın toplumsal gelişimlerinde de benzerlikler mevcuttur. Her iki ülke de tarım toplumu aşamasını sağlıklı olarak geçirmişler ancak sanayi toplumuna geçişte ve sanayileşmede sıkıntılı dönemler yaşamışlardır. İki ülke de daha sanayileşmelerini tamamlayamadan bilgi toplumuyla karşı karşıya kalmışlar ve bilgi toplumu için hazırlıklar yapmak zorunda kalmışlardır.

Türkiye ve Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimlerinde her iki ülkede yaşanan toplumsal süreç ve dönüşümlerin etkilerini gözlemlemek mümkündür. 14. yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı devleti hâkimiyeti altında yaşayan Bulgarların kurdukları kütüphaneler, tıpkı aynı dönemlerde Türklerin kurduğu kütüphaneler gibi dini kurumlar içinde şekillenmiştir.

TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA

Bulgaristan'da o dönemde Türklerin cami ve medrese bünyesinde oluşturdukları vakıf kütüphanelerinin yanı sıra Bulgarlar tarafından manastırlarda oluşturulan kütüphaneler bulunmaktaydı. Rila Manastırı Kütüphanesi ve Balçova Manastırı Kütüphaneleri bu kütüphanelerin en önemlilerindendir. Bu dönemde kurulan kütüphanelerin dermeleri ağırlıklı olarak dini kitaplardan oluşmuştur.¹

19. yüzyıl içerisinde milli teşkilatlanma döneminde ilk kurulan “Çitalište” kütüphanesi 1856'da Zıstovi'de açılırken, ilk milli kütüphaneleri 1879'da Sofya'da hizmete sunulmuştur. 1878 yılında özerk bir prenslik olan, 1908 yılında ise bağımsızlığını kazanan Bulgaristan'da halk kütüphanelerinin yapılanmasında dönemin baskın ideolojisi olan milliyetçiliğin izleri ve etkileri açık bir şekilde görülmektedir. Bu dönemde Bulgaristan'da şehirlerde, ilçelerde ve hatta köylerde kurulan “Çitalište” kütüphaneleri ve modern okul kütüphaneleri Bulgar ulusal kültürünün şekillenmesinde önemli rol oynamışlardır.² Aynı dönemlerde Türkiye'deki durumda pek farklı değildir. Özellikle 19. yüzyılın son dönemlerinden itibaren milliyetçilik düşüncesi Türkiye'deki halk kütüphanelerinin hizmetlerini ve koleksiyonlarını etkilemiş ve şekillendirmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin birçok şehrinde milli kütüphane görevini yapmasa da “milli” ismini taşıyan kütüphaneler kurulmuştur. Örneğin 1912 İzmir ve Kayseri, 1917 Eskişehir ve Konya, 1918 Diyarbakır, 1920 Bursa Milli Kütüphaneleri kurulmuştur.³ “Milli Kütüphane” isimleriyle kurulan ama aslında halk kütüphanesi hizmeti veren bu kütüphaneler, kuruldukları bölgelerdeki insanların ulusal bilinç kazanmalarında önemli bir görev üstlenmişlerdir.

¹ Bocidar Raykov, “Bibliotekite v Srednovekovna Bılgariya”, *Bibliotekite ot Srednovekoviyeto do Sredatana 40 Godiniv Bılgariya*, (ed.) M. Mlavdenova, Universitetsko İzdatelstvo Sv. Kliment Okhridski. Sofya 2003, s. 23-26; Ömer Turan, “Bulgaristan'da Osmanlı Kütüphaneleri”, *Kebikeç, İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10, 2000, s. 283-292; Ahmet Altay, “Osmanlı Döneminde Bulgaristan'da Kütüphaneler”, *Yeni Türkiye Balkanlar ve Rumeli Özel Sayısı*, Sayı 67, 2015, ss. 2423-2428.

² Elena Kirova, “Uçilişnite Biblioteki Pırvite Obştestveni Biblioteki Prez Vızracdaneto”, *Bibliotekite ot Srednovekoviyeto do Sredatana 40 Godiniv Bılgariya*, (ed.) M. Mlavdenova, Universitetsko İzdatelstvo Sv. Kliment Ohridski, Sofya 2003, ss. 81-92; Stoyko Lazarov, “Bılgarskite Çitalište İzvın Teritoriyatana Stranata” *Bibliotekite ot Srednovekoviyeto do Sredatana 40 Godiniv Bılgariya*, (ed.) M. Mlavdenova, Universitetsko İzdatelstvo Sv. Kliment Ohridski, Sofya 2003, ss. 112-115; M. Türker Acaroğlu, “Bulgaristan'da Kitap, Basın ve Kütüphaneler” *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt XVIII, Sayı 2, 1969, s. 97.

³ Jale Baysal, *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, Ankara 1991, s. 55.

1912 yılında kurulan Türk Ocakları bünyesinde oluşturulan kütüphaneler de bu dönemin baskın ideolojisini yansıtan kütüphanelerdir.⁴

1923 yılında Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu Türkiye'deki halk kütüphaneleri açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu tarihten itibaren Türkiye'de siyasi, sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan devrim niteliğindeki değişim ve dönüşümler halk kütüphanelerinin gelişimine de yansımıştır. Burada özellikle aynı toplumsal dönüşüm süreçlerinde Türkiye'de ve Bulgaristan'da ortaya çıkan iki kütüphane türüne kısaca değinmek yararlı olacaktır. Birbirine çok da uzak olmayan dönemlerde ortaya çıkan Bulgaristan'daki "Çitalište" kütüphaneleri ile Türkiye'deki Halkevleri kütüphaneleri arasındaki benzerlikler dikkat çekicidir. Çitalište'ler gibi Halkevleri de buldukları yerleşim biriminde sosyal ve kültürel toplanma merkezi işlevi gören kurumlardır. Bu kültür kurumları iki ülkedeki ulusal bilincin oluşmasında önemli rol ve işlevler üstlenmişlerdir. Çitalište kütüphaneleri bugün Bulgaristan'daki halk kütüphanesi sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu kütüphaneler Bulgaristan'da halk kütüphanesi hizmetlerinin en ücre köylere kadar ulaştırılmasında ve halk kütüphanelerinin toplumsallaşmasında önemli bir role sahiptirler. Türkiye'deki Halkevi kütüphaneleri de eğer kapatılmamış olsaydı belki de bugün tıpkı Çitalište'ler gibi Türkiye'deki halk kütüphanesi sisteminin önemli bir unsurunu oluşturan kültürel kurumlar olabilirdi.

1944 yılında Bulgaristan'da komünist bir rejimin kurulması Bulgaristan halk kütüphaneleri açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde yeni rejimin ideolojisi halk kütüphanelerini büyük ölçüde etkilemiştir. Komünist yönetim halk kütüphanelerini çok önemsemiş, bu kurumları komünizm ideolojisinin halka anlatılması için etkili bir propaganda aracı olarak görmüştür. Bu dönemde Bulgaristan'da yeni ideolojiyi yaymak için birçok halk kütüphanesi kurulmuştur.⁵ Bulgaristan'da halk kütüphaneleri açısından yaşanan ikinci dönüm noktası ise Avrupa

⁴ Hakan Anameriç, *Türkiye'de Çağdaşlaşma Sürecinde Bilginin Toplumsallaşması ve Bilgi Merkezleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008, ss. 127-129; Hasan Sacit Keseroğlu, *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul 1989, ss. 100-103.

⁵ Anetha Dhencheva, Vania Graşkina ve Elena Georgiyeva, *Obşto Biblioteko Niye Bibliyeteçen Menigiminti*, America for Bulgaria Foundation, Sofya, 2013, s. 43; Acaroğlu, *a.g.m.*, s. 97; Georgui Mihailov Dobrev, "Bulgaristan'da Kütüphanelerin Organizasyonu" *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt IV, Sayı 2, 1955, s. 149.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

Birliği sürecidir. 1989 yılında komünizmin çöküşünden sonra yaşanan belirsizlik döneminde Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri çok göz ardı edilmiştir. Bu dönem halk kütüphanelerini çok olumsuz etkilemiştir. Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri çok zor bir dönemden geçerken Avrupa Birliği süreci halk kütüphaneleri açısından büyük fırsatları da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde Bulgaristan'da birçok halk kütüphanesi Avrupa Birliği bağlantılı çeşitli kaynak ve fonları kullanarak birçok büyük ve önemli projeler gerçekleştirmişlerdir. Yapılan bu projelerle Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri modernize edilmiş, kütüphanelerin teknik altyapıları ve bilgisayar teknolojileri güçlendirilmiştir.⁶

Türkiye'deki halk kütüphanelerinde ise 1990'lı yıllarda temelleri atılan 2000'li yıllarda giderek hızlanan bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmıştır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda halk kütüphanelerinde kullanılmaya başlanan bilgisayar teknolojileri 2000'li yıllarda giderek yaygınlaşmış, insan kaynaklarının gelişimine ve eğitimine yönelik seminer, proje, çalıştay, vb. etkinlikler düzenlenmiştir. Ayrıca kullanıcı hizmetlerinde, teknik hizmetlerde ve yönetsel hizmetlerde bilgi sistemlerinin ve bilgi teknolojilerinin kullanımı da artarak devam etmiştir. Kütüphanelerde yapılan çağdaşlaşma çalışmalarında ve yeni yapılan kütüphane binalarında bilgi toplumunun gereklilikleri ve teknoloji ön planda tutulmuştur. Halk kütüphanesi kullanıcılarının teknolojik gelişmeler sonucunda halk kütüphanelerine yönelik gereksinim ve beklentilerinin değişmesine bağlı olarak bilgi iletişim teknolojilerinin ve bilgisayar teknolojilerinin kütüphane bütçelerindeki payı gözle görülür bir oranda artmıştır.⁷ Ancak yapılan tüm bu çalışmalara rağmen Türkiye'de halk kütüphanelerinin diğer kütüphane türleriyle karşılaştırıldığında bilgi toplumuna entegrasyonunun yeterince

⁶ *Bulgarian Libraries: Access points to information and communication for all.* http://www.glibulgaria.bg/upload/docs/Country_Grant_Proposal_BULGARIA_PUBLIC_EN.pdf. (21.12.2014) s. 6-7; Dhencheva, Graşkina ve Georgiyeva, *a.g.e.*, s. 187-191; Ivanka Yankova, Stoyan Denchev ve Tania Todorova, "Bulgarian Library Associations and Lifelong Learning of LIS Professionals" *Proceedings of the 3rd International Symposium on Information Management in a Changing World* (ed.) S. Kurbanoğlu, U. Al, P.L. Erdoğan, Y. Tonta, N.Ö. Uçak, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, s. 38-40.

⁷ Tülin Sağlamtuğ, "Cumhuriyetimizin 70. Yılında Halk Kütüphaneciliğimiz" *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt IX, Sayı 2, 1995, ss. 138-141; Semra Atınc, "Türk Halk Kütüphanelerinin Mekansal Tasarımlarında Yeni Gelişmeler", 3. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Kütüphanelerde Mekân Tasarımı 08-10 Mayıs 2013*, (ed.) H. S. Keseroğlu ve S. Arslantekin, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2013, s. 16-18; H. Bahadır Aydınonat, *Bilgi Teknolojileri Açısından Halk Kütüphanelerinin Teknik Altyapı Analizi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2012, ss. 53-56.

sağlanamadığı görülmektedir. Özellikle Türkiye'deki üniversite ve araştırma kütüphanelerinde bilgi toplumuna bağlı yaşanan hızlı dönüşüm sürecinin halk kütüphanelerinde aynı hızla devam etmediği gözlemlenmektedir.

1. Türkiye'de ve Bulgaristan'da Halk Kütüphanesi Sistemi ve Örgütlenmesi: Genel Bir Değerlendirme

Halk kütüphaneleri içinde bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, yönetsel, siyasal vb. şartlarına bağlı olarak şekillenen kurumlardır.⁸ Türkiye'deki merkezi yönetim ağırlıklı kamu yönetimi yapısının bir sonucu olarak, halk kütüphanesi hizmeti veren kütüphanelerin büyük bir kısmı Kültür ve Turizm Bakanlığı temel hizmet birimlerinden olan Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmetlerini yürütmektedirler. Bu kütüphanelerin hizmetleri Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından planlanmakta; bu hizmet için gerekli finansman, personel, derme, bina yine aynı birim tarafından sağlanmakta; strateji, standartlar, yasal yapı, denetim, yeni hizmet alanları oluşturma gibi etkinlikler de ilgili genel müdürlük tarafından gerçekleştirilmektedir.⁹

Türkiye'de yerel yönetimler tarafından kurulan halk kütüphaneleri de bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Diyarbakır gibi gelişmiş büyükşehirlerde belediyeler tarafından kurulan halk kütüphanelerinin giderek yaygınlaştığı dikkat çekmektedir. Ancak Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı hizmet veren halk kütüphaneleri yerel yönetimler tarafından kurulan kütüphanelere göre sayıca fazladır ve yaygın bir ağa sahiptir. Başka bir deyişle Türkiye'de yerel

⁸ Bülent Yılmaz, *Halk Kütüphanesi Kullanımı: Sosyo-Ekonomik Bir Çözümleme*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul 1996, s. 3.

⁹ Hasan Sacit Keseroğlu, "Türkiye'de Siyasal İşleyişin Halk Kütüphanelerine Etkisi Üzerine Bir Deneme" *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt 18, Sayı 3, 2004, s. 308; Bülent Yılmaz, "Türkiye'de Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Süreci ve Halk Kütüphaneleri" *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt 19, Sayı 1, 2005 s. 64; Bülent Yılmaz, "Public Libraries in Turkey" *Fontes Artis Muscae*, Sayı 57, 2010, s. 304-305; Şenol Karadeniz, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012) ile Yürürlükten Kaldırılan Yönetmeliklerin Karşılaştırılması", *2. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 09-12 Mayıs 2012, Muğla*, (ed.) B. Yılmaz, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012, s. 85; Özden Faydalıgül Demircioğlu ve Bülent Yılmaz, "Türkiye'de Halk Kütüphanelerinin Yerel Yönetimlere Devri: Kütüphaneciler Ne Düşünüyor?", *2. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 09-12 Mayıs 2012, Muğla*, (ed.) B. Yılmaz, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012, s. 97.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

yönetimler tarafından kurulmuş halk kütüphaneleri bulunmasına rağmen Halk Kütüphanesi sistemi ağırlıklı olarak merkezidir.

2014 yılı verilerine göre, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı taşra teşkilatı altında 1112 halk ve çocuk kütüphanesi, 6 edebiyat müze kütüphanesi ve 37 gezici kütüphane ile hizmet verilmektedir.¹⁰

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, “*İl merkezinde bulunan il halk kütüphanesi, ilçelerde bulunan ilçe halk kütüphanesi, semt, bucak, kasaba ve diğer yerleşim merkezlerinde açılan şube halk kütüphaneleri ile çocuk kütüphaneleri ve edebiyat müze kütüphaneleri gibi ihtisas kütüphanelerinin hizmetleriyle ilgili kural ve ilkelerle standartları belirlemek ve bunlara uygun hizmet üretimi için gerekli tedbirleri almak*” sorumluluğunu taşıyan kurumdur.¹¹ Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü faaliyetlerini Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak yürütmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun'da¹² Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün halk kütüphaneleri ile ilgili görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralanmıştır:

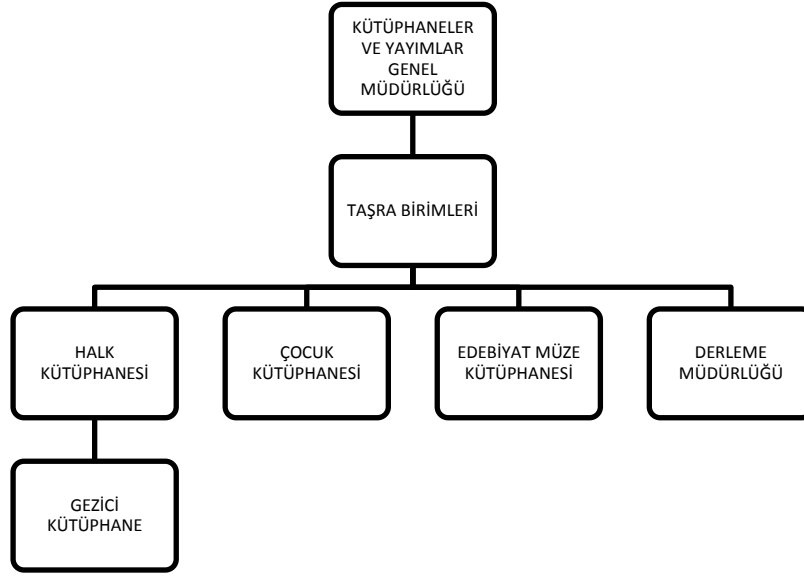
- Halkın kütüphanelerden yararlanması için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, yeni kütüphaneler kurulmasını teklif etmek ve bunların iş ve hizmet süreçlerini düzenlemek ve yürütmek,
- Kütüphane ve kütüphanecilik hizmetleriyle ilgili temel kural, ilke ve standartları belirlemek, belirlenen ilke ve standartlara uygun hizmet üretimi için gerekli altyapıyı hazırlamak ve tedbirleri almak,
- Yurt içinde ve yurt dışında yayınlanmış, okuyucuya yararlı yayımları, ülke kültürü ve tarihi ile ilgili belgeleri ve diğer kütüphane materyallerini temin etmek, kütüphanelerin dermelerini zenginleştirmek,
- Halkın geçmişteki her çeşit yayını kolaylıkla bulmasını ve bu yayınlardan yararlanmasını sağlamak,
- Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü dışındaki kurum, dernek, kişiler tarafından kurulan halka açık

¹⁰ <http://www.kygm.gov.tr/TR,134508/halk-kutuphaneleri-verileri.html>, (24.06.2015).

¹¹ *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>, (24.06.2015).

¹² *Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun*, <http://teftis.kultur-turizm.gov.tr/TR,14232/kultur-ve-turizm-bakanligi-teskilat-ve-gorevleri-hakkin-.html>, (24.06.2015).

kütüphanelerin temel hizmet ve faaliyetlerinin düzenlenmesi, gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesine yardımcı olmak ve rehberlik etmek.

(Şekil 1): Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı¹³

Bulgaristan’da halk kütüphanelerinin sistem ve örgütlenmesi 2009 yılından beri yürürlükte olan “Закон за обществените библиотеки / Halk Kütüphaneleri Kanunu” kapsamında yapılandırılmıştır. Bu kanuna göre halk kütüphanelerini Ulusal Kütüphane, bölgesel kütüphaneler, şehir kütüphaneleri ve Çitalište halk kütüphaneleri olmak üzere dört başlık altında ele almak mümkündür. Bunların hepsi ulusal bir ağ dâhilinde hizmetlerini gerçekleştirirler.¹⁴

¹³ <http://www.kygm.gov.tr/TR,134508/halk-kutuphaneleri-verileri.html>, (24.06.2015).

¹⁴ Dhencheva, Graşkina ve Georgiyeva, *a.g.m.*, s. 252.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

Kütüphane Türü	N
Milli Kütüphane	1
Bölge Kütüphanesi	27
Belediye Kütüphanesi	19
Çitalište Kütüphanesi	2676
Toplam	2723

(**Tablo 1**): 2014 altı ay istatistiklerine göre Bulgaristan'da halk kütüphanesi türleri ve sayılar¹⁵

Tablo 1'de de görüldüğü üzere Bulgaristan'daki halk kütüphanesi sisteminin en yaygın ağını Çitalište kütüphaneleri oluşturmaktadır. Bulgaristan'ın başkenti Sofya'nın dışında yer alan yirmi yedi bölgenin merkezlerinde konumlanmış olan bölge kütüphaneleri de Bulgaristan halk kütüphanesi sistemi açısından son derece önemlidir. Çünkü bu kütüphaneler bölge sınırları içerisinde yer alan yerleşim birimlerindeki diğer halk kütüphanelerinin koordinasyonunu da sağlamaktadır. Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi ise milli kütüphane kimliğinin dışında ayrıca bir bölge kütüphanesi fonksiyonunu da üstlenmiştir.

Bulgaristan halk kütüphanesi sistemini oluşturan kütüphaneleri biraz daha detaylı ele almak yararlı olacaktır.

Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi: Bulgaristan Aziz Kiril ve Methodius Ulusal Kütüphanesi Milli kütüphane hizmeti vermesinin yanında halk kütüphanesi hizmeti de vermektedir. Bu yönüyle Kütüphane Bulgaristan'ın en büyük halk kütüphanesidir. Milli kütüphane diğer halk kütüphaneleri ile koordinasyon halinde çalışır ve Ulusal bilgi hizmetleri ağının bel kemiğini oluşturur.

Bölge Halk Kütüphaneleri: Sofya dışındaki 27 Bölge'nin merkezinde bulunan ve halk kütüphanesi hizmeti veren kütüphanelerdir. Ülkedeki en gelişmiş halk kütüphaneleri bu kütüphanelerdir. Bulgaristan Kültür Bakanlığı Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri ağının metodolojik rehberliği ve koordinasyon sorumluluğunu bu kütüphanelere vermiştir.

Belediye Kütüphaneleri: Yerel yönetimler tarafından finanse edilen ve geliştirilen kütüphanelerdir. Belediye kütüphanelerinin Bulgaristan'daki

¹⁵ Dhencheva, Graşkina ve Georgiyeva, *a.g.m.*, s. 252.

sayıları 19'dur. Bu kütüphaneler yerel talepler sonucunda oluşturulmuş kütüphanelerdir. Yerleşim birimindeki nüfus ile belediye kütüphaneleri arasında bir bağ bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile nüfusu fazla olan bir yerleşim biriminde yerel talebin olmamasından dolayı belediye kütüphanesi kurulmamış olabilirken, nüfusu daha az olan bir yerleşim biriminde yerel talepler doğrultusunda belediye kütüphanesi kurulabilmektedir.

Çitalište Halk Kütüphaneleri: Geçmiş 19. yüzyıla kadar uzanan ve eşi benzeri görülmemiş Bulgar fenomeni olarak tanımlanan Çitalište halk kütüphaneleri, Bulgaristan halk kütüphanesi sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Halk tarafından organize edilip geliştirilen bu kütüphaneler Bulgaristan'daki önemli yerel kültür ve eğitim kurumlarıdır. Bulgaristan'da her kasabada hatta neredeyse her köyde Çitalište kütüphaneleri bulunmaktadır.¹⁶

2. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin ve Bulgaristan'daki bölge halk kütüphanelerinin mevcut durumlarını tespit etmek ve elde edilecek veriler ışığında Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerine yönelik yönlendirici öneriler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin ve Bulgaristan'daki bölge halk kütüphanelerinin, derme, kullanıcı, insan kaynakları, hizmet birimleri, bina, yerellik, kütüphane hizmetleri ve bilgi teknolojileri kullanımı açısından mevcut durumlarının karşılaştırılması için Türkiye'deki 81 il halk kütüphanesi ve Bulgaristan'daki 27 bölge halk kütüphanesine yönelik olarak 75 sorudan oluşan (Türkçe ve Bulgarca) bir kütüphane bilgi formu oluşturulmuştur. Oluşturulan Türkçe soru formu Türkiye'deki 81 il halk kütüphanesine gönderilmeden önce Türkiye'deki halk kütüphanelerinin bağlı olduğu Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nden gerekli izin alınmıştır. Soru formları web tabanlı anket çözümleri sağlayıcısı olan Survey Monkey kullanılarak mail aracılığıyla kütüphane yöneticileri tarafından doldurulmak üzere 18.02.2014 tarihinde Türkiye'deki 81 il halk kütüphanesine gönderilmiştir¹⁷. 18.02.14-17.04.2014 tarihleri arasında soru formlarına 75 il halk kütüphanesinden geri dönüş olmuş; altı il halk kütüphanesi ise soru formlarına cevap vermemiştir.

¹⁶ *Bulgarian Libraries, a.g.e.*, ss. 6-7.

¹⁷ <https://tr.surveymonkey.com/s/SNBHTHG>, (4.12.2015).

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

Bulgaristan'daki halk kütüphanesi sistemi yerel olduğu için Bulgarca oluşturulmuş soru formları herhangi bir yasal izin alınmaksızın; Survey Monkey kullanılarak mail aracılığıyla kütüphane yöneticileri tarafından doldurulmak üzere 18.02.2014 tarihinde Bulgaristan'daki 27 bölge-şehir halk kütüphanesine gönderilmiştir¹⁸. Ancak 18.02.2014 - 17.04.2014 tarihlerini kapsayan süreçte soru formlarına sadece 12 bölge halk kütüphanesinden geri dönüş olmuş; 15 bölge halk kütüphanesi soru formlarına cevap vermemiştir.

Soru formlarına Türkiye'den %94 düzeyinde cevap verilmesine karşılık, Bulgaristan'dan gelen yanıtlar yaklaşık olarak %45 düzeyinde kalmıştır. Bulgaristan'dan gelen yanıtların Türkiye'ye oranla yetersiz olmasına rağmen konu ile ilgili daha önce yapılmış hiçbir çalışma olmamasından dolayı gelen verilerin konu ile ilgili bir öngörü ve fikir kazandıracağı düşünülmüştür. Bu nedenle verilerin çalışmaya dâhil edilmesi uygun görülmüştür.

Çalışmada karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Başka bir deyişle bu çalışma bir "karşılaştırmalı kütüphanecilik" çalışmasıdır. Karşılaştırmalı kütüphanecilik terimi, "*sosyo-politik, ekonomik, kültürel, ideolojik ve tarihsel şartlar açısından iki veya daha fazla ulusal, kültürel ve sosyal çevrede kütüphanelerin, kütüphane sistemlerinin, kütüphaneciliğin bazı yönlerinin analizidir. Bu analiz, temeldeki benzerlik ve farklılıkları anlamak, geçerli genellemelere ve prensiplere varmaya çalışma amacıyla farklılıkların açıklamalarının belirlenme işidir*" şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁹

Çakın'a göre²⁰ kütüphanecilik alanında yapılan karşılaştırmalı çalışmaların amaçları şunlardır:

- Kütüphanecilik uygulamalarına anlam ve canlılık kazandırmak,
- Farklı şartlarda ortaya çıkan ve gelişen kütüphane sistemlerinin gelişim nedenlerini açıklamak,

¹⁸ <https://tr.surveymonkey.com/s/S3SSRRS>, (4.12.2015).

¹⁹ Harrod'dan aktaran; Sacit Arslantekin, "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik", *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt 2, Sayı 2, 1988, s. 75.

²⁰ İrfan Çakın, "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Teorik Bir Yaklaşım", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt 31, Sayı 1, 1982, s. 9.

- Kütüphane sistemlerinin gelişme, yönlendirme ve düzenlemelerine imkan sağlamak
- Problemlere yönelik en pratik ve uygun çözümleri geliştirmek.
- Kütüphanecilik bilim ve teorisinin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamak.

Bir çalışmanın karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmesi için;²¹

- Toplumlar ya da kültürler arası düzeyde gerçekleştirilmesi,
- Benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması,
- Gözlenen farklılıkların nedenlerinin açıklanıyor olması gerekmektedir.

Literatüre bakıldığında genellikle karşılaştırmalı kütüphanecilik çalışmaları ile uluslararası kütüphanecilik çalışmalarının birbirine karıştırıldığı görülmektedir. İkisi arasındaki fark Çakın²² tarafından şu şekilde ayırt edilmektedir: “Uluslararası kütüphanecilik ele alınan toplumsal koşullarda durum saptamasından çoğu kez öteye geçmeyen tanımlayıcı nitelikteki çalışmaları içeren, karşılıklı yardım ve dayanışma ile kütüphaneciliğin çeşitli ülkelerdeki gelişimini ele alır. Bu açıklama karşılaştırmalı kütüphaneciliğin çeşitli ülkelerde gelişimin neler olduğu ve nasıl gerçekleştiği ile ilgilenmediği anlamına gelmemelidir. Gerçekte karşılaştırmalı çalışmaların kendilerinden beklenileni vermeleri büyük ölçüde uluslararası çalışmaların yapılmasına ve bu çalışmaların verimliliğine bağlıdır. Karşılaştırmalı kütüphanecilik çalışmalarının uluslararası kütüphanecilik çalışmalarından ayrıldığı en önemli husus, bu çalışmaların, gelişimlerin nedenlerini ve problemlerin çözümü için farklı koşullardaki durumları inceleyerek karşılaştırma yapmalarıdır. Karşılaştırma işlemi sürekli bir biçimde niçin sorusunu yanıtlamak için yapılır.” Bu çalışmanın kapsamında yer aldığı uluslararası ve kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmalar farklı ülkelerde ya da toplumlarda tek bir kütüphane türünün ele alınarak incelenmesi ve iki veya daha fazla ülkede veyahut aynı ülkede değişik konumlarda bulunan teknik bir kütüphane probleminin ele alınarak incelenmesi ile olur.²³

²¹ İrfan Çakın, “Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Yöntemi ve Özellikleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt 3, Sayı 1, 1989, s. 3.

²² Çakın, “Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Teorik Bir Yaklaşım”, s. 8.

²³ Arslantekin, *a.g.m.*, s. 77.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

Araştırmada kullanılan bir diğer yöntem de betimleme yöntemidir. Betimleme yöntemini Kaptan²⁴ “...olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar nedir? sorusuna cevap bulmaya yöneliktir. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedefler” şeklinde tanımlamaktadır.

3. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye'deki il halk kütüphaneleri ve Bulgaristan'daki bölge halk kütüphaneleri, derme, kullanıcı, insan kaynakları, hizmet birimleri, bina, yerellik, kütüphane hizmetleri ve bilgi teknolojileri kullanımı açısından karşılaştırılmaktadır.

3.1. Halk Kütüphanelerinin Derme Açısından Karşılaştırılması

Soru formuna cevap veren kütüphanelerdeki kitap sayısı, süreli yayın çeşidi, kitap dışı materyal, veri tabanı sayısı ve e-kitap sayıları her iki ülkede ayrı olarak toplanarak kütüphane başına düşen ortalamalar hesaplanmıştır.

	Türkiye il halk kütüphaneleri	Bulgaristan bölge halk kütüphaneleri
Kitap Sayısı	47.734	287.380
Süreli Yayın Çeşidi	238	1.915
Kitap dışı materyal(CD, DVD, CD-ROM)	1.166	6.926
Veri tabanı sayısı	0,1	6
E-Kitap	0	49

(Tablo 2): Halk Kütüphanesi başına düşen ortalama derme sayıları

Tablo 2'ye bakıldığında kütüphane başına düşen kitap sayısı ortalamasının Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bulgaristan'dan yanıt veren kütüphaneler arasında en yüksek kitaba sahip olan kütüphane 402.502 kitap sayısı ile Haskova “Hristo Smirnenski” Bölge Kütüphanesi'dir. Dermesinde en az kitap olan Bulgar

²⁴ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Tekişik Yayınları, Ankara 1995, s. 59.

kütüphanesi ise; 119.518 kitap sayısı ile Asenovgrad (Stanimaka “Paisiy Hilendarski” Bölge Kütüphanesi’dir. Türkiye’de ise 93.118 sayısı ile en yüksek dermeye sahip olan halk kütüphanesi Çorum İl Halk Kütüphanesi iken, Çanakkale İl Halk Kütüphanesi 23.148 kitap sayısı ile dermesinde en az kitap olan il halk kütüphanesi olmuştur. Türkiye’deki en fazla kitaba sahip olan halk kütüphanesinin kitap sayısı dahi Bulgaristan’daki en az kitaba sahip halk kütüphanesinden daha azdır. Bu fark ortalamalara da yansımaktadır. Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinin ortalama kitap sayısı Türkiye’dekinin yaklaşık olarak altı katıdır. Kütüphane dermesindeki süreli yayın çeşidi açısından da Bulgar kütüphanelerinin Türk kütüphanelerinden daha iyi durumda olduğu gözlenmektedir. Bulgaristan’dan yanıt veren kütüphanelerden Yambol (Yanbolu) “Georgi Rakovski” Bölge Kütüphanesi 8.984 süreli yayın çeşidi ile en çok süreli yayın çeşidi barındıran halk kütüphanesi olurken, Loveç (Lofça) “Prof. Benyu Tsonev” Bölge Kütüphanesi ise 80 süreli yayın çeşidi ile en az sayıda süreli yayın çeşidi olan Bulgar halk kütüphanesi olmuştur. Türkiye’de ise Çorum İl Halk Kütüphanesi ve Bursa İl Halk Kütüphanesi 361 süreli yayın çeşidi ile en yüksek düzeyde süreli yayın çeşidi olan halk kütüphaneleri olurken, Mersin İl Halk Kütüphanesi ise 46 süreli yayın sayısı ile en az süreli yayın çeşidine sahip olan halk kütüphanesi olmuştur. Bulgaristan’daki kütüphanelerin süreli yayın ortalamalarının da Türkiye’deki kütüphanelere göre oldukça yüksek olduğu tabloda görülmektedir.

Bilgi toplumu halk kütüphanesi koleksiyonlarının önemli unsurları olması gereken kitap dışı (CD, DVD, CD-ROM vb.) materyal, veri tabanı, e-kitap ve e-dergi sayılarına bakıldığında da Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinde durumun Türkiye’deki halk kütüphanelerine nazaran daha iyi olduğu gözlemlenmektedir. Soru formuna yanıt veren Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinde kitap dışı (CD, DVD, CD-ROM vb.) materyal ortalaması Türkiye’deki halk kütüphanelerinin ortalamasının çok üzerindedir. Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinden dermesinde en çok kitap dışı materyal barındıran halk kütüphanesi 18.564 sayısı ile Silistre “Parteniy Pavloviç” Bölge Kütüphanesi’dir. Bulgaristan’da dermesinde en az kitap dışı materyal barındıran halk kütüphanesi ise; 77 sayısı ile Asenovgrad (Stanimaka) “Paisiy Hilendarski” Bölge Kütüphanesidir. Türkiye’de dermesinde en fazla kitap dışı materyal barındıran halk kütüphanesi 1.825 kitap dışı materyal sayısı ile Balıkesir İl Halk Kütüphanesi’dir. Karabük İl Halk Kütüphanesi ise dört kitap dışı materyal sayısı ile en az kitap dışı materyal barındıran il halk kütüphanesi olmuştur.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

Türkiye ve Bulgaristan'daki kütüphanelerindeki veri tabanı, e-kitap, e-dergi sayısına bakacak olursak; her iki ülkedeki rakamların düşük olduğu görülmektedir. Ancak Bulgaristan'daki kütüphanelerin bu alanda Türkiye'deki kütüphanelerden daha iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür. Bulgaristan'daki kütüphanelerde veri tabanı kullanımında en yüksek sayı 25 veritabanı ile Gabrovo "Aprilov-Palauzov" Bölge Kütüphanesi'ndedir. Anketteki yanıtlardan Haskova "Hristo Smirnenski" Bölge Kütüphanesi'nin bir veri tabanının olduğu, Silistre "Parteniy Pavloviç" Bölge Kütüphanesi, Smolyan (Paşmaklı) "Nikolay Vrançev" Bölge Kütüphanesi ve Asenovgrad (Stanimaka) "Paisiy Hilendarski" Şehir Kütüphanesi'nde ise veri tabanı kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Soru formuna yanıt veren Bulgaristan'daki kütüphanelerin veri tabanı ortalamasının altı olduğu görülmektedir. Bulgaristan'daki kütüphanelerin e-kitap ve e-dergi sayısına belirlemeye yönelik soruya verdiği yanıtlardan altı kütüphanenin dermesinde e-kitap ve e-dergi bulunmadığı anlaşılmaktadır. Koleksiyonundaki 487 e-kitap ve e-dergi sayısı ile bu alanda Sliven (İslimiye) "Sava Dobroplodni" Bölge Kütüphanesi dikkat çekmektedir. Kütüphane e-kitap ve e-dergi sayısı açısından diğer Bulgar kütüphanelerine göre oldukça iyi durumdadır. Ayrıca gelen yanıtlardan Bulgaristan'daki Sliven (İslimiye) "Sava Dobroplodni" Bölge Kütüphanesi ve Gabrovo "Aprilov-Palauzov" Bölge Kütüphanesi'nde e-dergi ve e-kitapların ödünç olarak verildiği anlaşılmaktadır. Türkiye'deki halk kütüphanelerinde veri tabanı kullanımının yok denecek kadar az olması, e-kitap ve e-dergi kullanımının ise olmaması dikkat çekmektedir. Türkiye'deki hiçbir il halk kütüphanesinde e-kitap ödünç verme hizmeti bulunmamaktadır.

3.2. Halk Kütüphanelerinin Kullanıcı Açısından Karşılaştırılması

Tablo 3'de Soru formuna cevap veren kütüphanelerdeki kullanıcı ve üye sayılarının her iki ülkedeki kütüphane başına düşen ortalamalar hesaplanmıştır.

	Kullanıcı Sayısı	Üye Sayısı
Türkiye İl Halk Kütüphaneleri	297.178	13.706
Bulgaristan Bölge Halk Kütüphaneleri	50.093	4.261

(Tablo 3): Halk kütüphanesi başına düşen kullanım ve üyelik sayısı ortalamaları (2013 yılı)

Tablodaki halk kütüphanesi kullanımına yönelik karşılaştırmada Türkiye'deki halk kütüphanelerinin hem kullanım yönünden hem de üyelik

yönünden Bulgaristan'daki halk kütüphanelerine göre daha yoğun kullanıldığı anlaşılmaktadır. Türkiye'den yanıt veren kütüphanelerden Mersin İl Halk Kütüphanesi 3.000.000 kullanıcı ile en yoğun kullanılan halk kütüphanesidir. Artvin İl Halk Kütüphanesi ise 6.380 kullanıcı sayısı ile en az kullanılan halk kütüphanesidir. Bulgaristan'da ise 67.000 kullanıcı sayısı ile Sliven (İslimiye) "Sava Dobroplodni" Bölge Kütüphanesi'nin en yoğun kullanılan kütüphane olduğu, 33.836 kullanıcı sayısı ile Stara Zagora (Eski Zağra) "Zahariy Knyajeski" Bölge Kütüphanesi'nin en düşük yoğunluklu kullanılan kütüphane olduğu görülmektedir. Kütüphane üyelikleri durumuna bakılacak olursa; soru formuna yanıt veren Türkiye'deki kütüphaneler arasında Kilis İl Halk Kütüphanesi'nin 50.000 üye sayısı ile en çok üyesi olan kütüphane, Yalova İl Halk Kütüphanesinin ise 537 üyesi ile en az üyesi olan halk kütüphanesi olduğu görülmektedir. Bulgaristan'da ise Silistre "Parteniy Pavloviç" Bölge Kütüphanesi 10.568 üyesi ile en çok üyesi olan halk kütüphanesi, Vidin "Mihalaki Georgiev" Bölge Kütüphanesi ise 2.097 üye sayısı ile en az üyesi olan halk kütüphanesidir.

3.3. Halk Kütüphanelerinin İnsan Kaynakları Açısından Karşılaştırılması

Soru formlarına yanıt veren Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerindeki ortalama personel sayısı, kütüphaneci sayısı ve farklı alanlardaki uzman sayısı Tablo 4'de sıralanmıştır.

	Personel	Kütüphaneci	Farklı alanlardan uzmanlar
Türkiye İl Halk Kütüphaneleri	27	2	2
Bulgaristan Bölge Halk Kütüphaneleri	26	19	3,5

(**Tablo 4**): Halk kütüphanesi başına düşen personel, kütüphaneci ve farklı alanlardaki uzman sayısı ortalamaları

Halk kütüphanelerinde çalışan personel ortalamasının her iki ülkede de birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Ancak kütüphaneci istihdamında Bulgaristan'daki halk kütüphanelerindeki ortalama Türkiye'dekinin üzerindedir. Bulgaristan'daki kütüphanelerde kütüphane personelinin neredeyse %75'i kütüphaneci iken Türkiye'de bu oran %8 civarındadır. Halk kütüphanelerindeki kütüphaneci sayısının personel

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

sayısına oranındaki ideal standart %30'dur.²⁵ Tabloya bakıldığında Türkiye'deki halk kütüphanelerindeki kütüphaneci sayısının personel sayısına oranının standartların altında kaldığı, Bulgaristan'da ise bu oranın standartların üzerinde olduğu görülmektedir. Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin Türkiye'dekilerden daha iyi durumda oldukları bir diğer alan da uzman istihdamıdır. Bulgaristan'daki bölge halk kütüphanelerinde kütüphanecilerin dışında genellikle İngiliz Filolojisi, Fransız Filolojisi, Rus Filolojisi vb. alanlarında uzman dilbilimci istihdamı yaygındır. Türkiye'deki halk kütüphanelerinde farklı alanlarda uzman olarak tanımlanan personel ise; genellikle iktisat, işletme, kamu yönetimi vb. alanlarından mezun kişilerdir. Bu kişilerin büyük bir kısmı da açık öğretim fakültesi mezunudur.

Soru formuna gelen yanıtlara göre Türkiye'deki en çok personele sahip kütüphane 33 personel sayısı ile İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi'dir. Şırnak İl Halk Kütüphanesi ve Ardahan İl Halk Kütüphanesi üç personeli ile Türkiye'nin en az personeline sahip iki il halk kütüphanesidir. Uşak İl Halk Kütüphanesi, Kocaeli İl Halk Kütüphanesi, İzmir İl Halk Kütüphanesi ve Adıyaman İl Halk Kütüphanesi beş kütüphanecisi ile en fazla kütüphanecisi bulunan kütüphanelerdir. Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin 25'inde yalnızca bir kütüphaneci bulunmaktadır. Türkiye'de halâ kütüphanecisi olmayan bir il halk kütüphanesinin (Van İl Halk Kütüphanesi) bulunması ise gerçekten düşündürücüdür. Bulgaristan'da ise; 33 kütüphane çalışanı ve 24 kütüphanecisi ile Sliven (İslikiye) "Sava Dobroplodni" Bölge Kütüphanesi en fazla personeli ve kütüphanecisi olan halk kütüphanesidir. Asenovgrad (Stanimaka) "Paisiy Hilendarski" Bölge Kütüphanesi ise 14 kütüphane çalışanı ve 10 kütüphanecisi ile en az personele ve kütüphaneciye sahip olan kütüphane olarak görülmektedir.

	Kütüphanecilik mezunu	Farklı alan mezunu	Toplam
Türkiye	58	17	75
Bulgaristan	12	0	12

(Tablo 5): Kütüphane yöneticilerinin eğitim durumları

Kütüphane yöneticilerinin mezuniyet durumuna bakıldığında Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin büyük bir kısmının kütüphaneci yöneticiler tarafından yönetildiği görülmektedir. Bunda 2005 yılında çıkan

²⁵ Bülent Yılmaz, "İnsan Kaynakları Açısından Türkiye'de Halk Kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt XII, Sayı 2, 1998, s. 161.

bir yönetmelikle²⁶ il halk kütüphanelerine yapılan müdür atamalarında kütüphaneci olma zorunluluğu getirilmesinin önemli etkisi vardır. Kütüphanecilik mezunu olmayan 17 kütüphane müdürü de 2005 yılı öncesinde müdürlük kadrosunu almış olan yöneticilerdir. Soru formlarına yanıt veren Bulgaristan'daki 12 kütüphanenin tamamının yöneticilerinin kütüphaneci olması olumlu bir tablodur.

3.4. Halk Kütüphanelerinin Mekânsal Açıdan Karşılaştırılması

Aşağıdaki tabloda soru formlarına yanıt veren Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin yüz ölçümü bakımından kullanım alanı ortalamaları verilmektedir.

	Kütüphane kullanım alanı ortalaması
Türkiye	2492 m ²
Bulgaristan	2324 m ²

(Tablo 6): Halk kütüphanesi kullanım alanlarının büyüklüğü

Kütüphanelerin kullanım alanlarına bakıldığında her iki ülkedeki halk kütüphanelerinin de kullanım alanlarının ortalamasının 2000 m²'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Türkiye'deki ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin kullanım alanlarının ortalaması birbirine yakındır. Bulgaristan'dan soruya yanıt veren kütüphanelerden en geniş kullanım alanına sahip olanı 6300 m² kullanım alanı ile Stara Zagora (Eski Zağra) "Zahariy Knyajeski" Bölge Kütüphanesi olmuştur. En küçük kullanım alanına sahip kütüphane ise 900m² kullanım alanı ile Haskova "Hristo Smirnenski" Bölge Kütüphanesi'dir. Türkiye'de ise 7600 m² kullanım alanı ile Konya İl Halk Kütüphanesi en geniş kullanım alanına sahip olan halk kütüphanesi iken, Ardahan İl Halk Kütüphanesi ise yalnızca 120 m² kullanım alanıyla en küçük kullanım alanına sahip olan halk kütüphanesi olarak görülmektedir.

²⁶ 25914 sayılı ve 22/08/2005 tarihli Kültür ve Turizm Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği, 7. Maddesi.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

	Modern mimari	Tarihi bina
Türkiye	64	11
Bulgaristan	6	6

(Tablo 7): Kütüphane binalarının özelliği

Soru formuna yanıt veren Türkiye'deki halk kütüphanelerinin önemli bir bölümü modern binalar içerisinde hizmet verdiklerini belirtmişlerdir. Türkiye'deki katılımcıların modern bina olarak tanımladıkları kütüphane binalarının büyük bir kısmı “proje tipi kütüphane hizmet binası” olarak adlandırılan binalardır. Bu binalar devletçi geleneğin halk kütüphaneleri üzerindeki yansımaları gösteren, tek tip, soğuk bürokrasiyi yansıtan binalardır. Türkiye'deki 11 halk kütüphanesi ise tarihi binalarda hizmet verdiklerini belirtmişlerdir. Tarihi binalar, halk kütüphanelerinin içinde bulunduğu toplumun kültürünü ve tarihini yansıtmaları açısından avantajlı binalardır. Ancak bu binalarda kütüphane hizmetlerinin sunulmasında mekândan kaynaklanan sıkıntı ve sorunların yaşandığı da bilinen bir gerçektir. Bulgaristan'dan yanıt veren 12 halk kütüphanesinin yarısının tarihi binalarda diğer yarısının ise modern binalar içerisinde hizmet verdikleri görülmektedir. Özellikle Sliven (İslimiye) Bölge Kütüphanesi halk kütüphanesi mimarisi açısından örnek teşkil edecek bir mimariye sahiptir. Tarihi bir binada hizmet veren kütüphaneye çelik konstrüksiyon bir ekleme yapılmış ve bina tarih ile modernin iç içe geçtiği ilginç bir yapıya kavuşmuştur.

3.5. Halk Kütüphanelerindeki Bilgi Teknolojileri, Bilgisayar, İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Düzeyinin Karşılaştırılması

Kullanıcılarına sundukları bilgisayar, internet, sosyal medya vb. bilgi teknolojilerine dayalı hizmetler, halk kütüphanelerinin bilgi toplumundaki yeri ve konumunu göstermesi açısından son derece önem taşımaktadır. Tablo 8'de Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde kullanıcı ve personelin kullanımındaki bilgisayar sayılarının kütüphane başına düşen ortalaması çıkarılmıştır.

	Toplam bilgisayar	Okuyucuların kullandığı bilgisayar	Personelin kullandığı bilgisayar
Türkiye	34	21	13
Bulgaristan	49	27	22

(Tablo 8): Halk kütüphanelerinde ortalama bilgisayar kullanımı sayısı

Türkiye’deki il halk kütüphanesi başına düşen ortalama bilgisayar sayısı 34’dür. Bu sayının 21’i okuyuculara, 13’ü ise personele düşmektedir. Konya il Halk Kütüphanesi sahip olduğu 72 bilgisayar ile Türkiye’den yanıt veren halk kütüphaneleri içerisinde en çok bilgisayara sahip olan halk kütüphanesi olmuştur. 45 bilgisayarını kullanıcılarının hizmetine sunan Malatya İl Halk Kütüphanesi de kullanıcılarına en fazla bilgisayarı sunan halk kütüphanesidir. Bununla birlikte Türkiye’deki il halk kütüphanelerinin 3’ünde kullanıcıların hizmetine sunulan bilgisayar sayısının 10’un altında olması, kullanıcılarına bilgisayar ve internet kullanma imkânı sağlayamayan bir il halk kütüphanesinin olması (Ardahan İl Halk Kütüphanesi) düşündürücü bir durumdur. Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinden gelen yanıtlara bakıldığında 27’si kullanıcı, 22’si personel olmak üzere; toplamdaki 49 bilgisayar ortalamasının Türkiye’ye göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Silistre “Parteniy Pavloviç” Bölge Kütüphanesi 45’i kullanıcı, 32’si personel kullanımında olmak üzere 77 bilgisayar ile yanıt veren Bulgar kütüphaneleri içinde en çok bilgisayara sahip olan kütüphane olmuştur. Asenovgrad (Stanimaka) “Paisiy Hilendarski” Bölge Kütüphanesi ise 11’i kullanıcı, 10’u personel kullanımında olmak üzere 21 bilgisayar ile en az bilgisayara sahip halk kütüphanesidir. Bu verilerden hareketle, Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinde bilgisayar kullanımının Türkiye’dekilere göre daha iyi bir durumda olduğunu söylemek mümkündür.

	Evet	Hayır
Türkiye	66	8
Bulgaristan	10	2

(**Tablo 9**): Türkiye ve Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinde kablosuz İnternet kullanımı

Tablodan anlaşıldığı gibi Türkiye’de ve Bulgaristan’da kütüphane içinde kablosuz ve özgürce internet hizmeti sunma durumu yeterli değildir. Kütüphanelerde kablosuz internet kullanımı bilgi toplumu çerçevesinde olması gereken önemli bir konudur. Türkiye’de ve Bulgaristan’daki halk kütüphanelerinde kablosuz internet kullanımı olmayan örnekler bulunmaktadır. Kablosuz internet kullanımı olmayan kütüphanelerde, hala kullanıcılarına güvenmeyen, kontrol eğilimli bürokratik geleneğin sürdüğünü ifade etmek mümkündür.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

	Var	Yok
Türkiye	11	64
Bulgaristan	9	3

(Tablo 10): Halk kütüphanelerinde dijitalleştirmeye yönelik ekipmanın varlığı

Soru formuna yanıt veren Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin büyük bir kısmında dijitalleştirmeye yönelik ekipmanın olmaması dikkat çekicidir. Türkiye'deki il halk kütüphanelerinde sınırlı bir şekilde gerçekleştirilen dijitalleştirme çalışmaları da büyük ölçüde kütüphane dermesinde yer alan nadir eserleri kapsamaktadır. Soruya yanıt veren Bulgaristan'daki 12 bölge kütüphanesinden dokuzu dijitalleştirme için ekipmanı bulunduğunu belirtmiştir. Dijital teknolojinin kullanımı bilgi çağı halk kütüphaneleri için büyük önem taşımaktadır. Soru formuna yanıt veren Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde dijitalleştirmeye yönelik çalışmaların yeterli olduğunu söylenemez. Ancak Türkiye'deki halk kütüphanelerinden daha iyi durumda oldukları da görülmektedir. Özellikle Türkiye'de halk kütüphanelerinde dijitalleştirmeye yönelik yeni politikalar geliştirilmesi zorunlu görünmektedir.

	Var	Yok
Türkiye	39	36
Bulgaristan	9	3

(Tablo 11): Kütüphanede kullanıcılarınıza yönelik sosyal medya uygulamaları

Tablo 11'e bakıldığında Türkiye'deki halk kütüphanelerinin yarıya yakınının sosyal medyayı kullanmadığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile Türkiye'deki halk kütüphanelerinin yarıya yakını sosyal medyanın etkisini ve gücünü tam anlamıyla anlayabilmiş değildir. Bulgaristan'daki 12 bölge kütüphanesinden dokuzu sosyal medya kullandığını belirtirken, üçü ise kullanmadığını belirtmiştir. Bulgaristan'dan gelen yanıtlar Türkiye'den gelen yanıtlara göre daha olumludur. Ancak her iki ülkedeki halk kütüphanelerinde sosyal medya kullanımının daha da yaygınlaşması gerekmektedir.

3.6. Halk Kütüphanelerinde Kullanıcı Hizmetleri Açısından Karşılaştırılması

Bilgi çağının halk kütüphaneleri kullanıcı merkezli olmalıdır. Halk kütüphaneleri toplumda yaşanan hızlı değişime ayak uydurabilmek hatta bu

değişimin öncü kurumları olmak istiyorlarsa kullanıcıları kütüphaneye çekecek yeni ve yaratıcı hizmetler geliştirmek zorundadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin desteğiyle verilecek kullanıcı hizmetleri bilgi toplumunda halk kütüphanelerinin rolünü ve konumunu güçlendirecektir.

	Var	Yok
Türkiye	38	37
Bulgaristan	12	0

(Tablo 12): Kullanıcılara yönelik sosyal-kültürel etkinliklerin yapılabileceği çok amaçlı salonun varlığı

Tablo 12'deki cevaplara bakıldığında Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin yarıya yakınının sosyal-kültürel faaliyetleri düzenleyebilecekleri çok amaçlı salonlara sahip olmadıkları görülmektedir. Çok amaçlı salonu olmayan bir halk kütüphanesinin kullanıcılarına yönelik sosyal-kültürel etkinlikler gerçekleştirmesi çok zordur. Çok amaçlı salonlar halk kütüphanelerinin içinde bulunduğu toplumla iletişim kurduğu hatta bütünleştiği salonlardır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'deki halk kütüphanelerinin bu konuda çok büyük eksiklerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Soru formuna cevap veren Bulgaristan'daki bölge halk kütüphanelerinin tamamının çok amaçlı salonlara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Halk kütüphanesi hizmetlerinin en ücra köşelere kadar ulaştırılmasında önemli bir rolü olan hizmetlerden birisi de gezici kütüphane hizmetidir. Halk kütüphaneleri gezici kütüphaneleri ile halk kütüphanesine gelme imkânı olmayan farklı kullanıcı gruplarına hizmet sağlama fırsatı bulurlar. Tablo 13'de soru formuna yanıt veren Türkiye ve Bulgaristan'daki kütüphanelerin gezici kütüphane sayıları yer almaktadır.

	Evet	Hayır
Türkiye	26	49
Bulgaristan	0	12

(Tablo 13): Kütüphanede gezici kütüphane bulunması

Gezici kütüphane hizmetlerinde Türkiye'nin Bulgaristan'a göre çok daha iyi bir durumda olduğunu söylemek mümkündür. Soru formuna cevap veren Türkiye'deki 75 il halk kütüphanesinden 26'sında gezici kütüphane hizmeti verilmektedir. Bulgaristan'dan yanıt veren bölge kütüphanelerinin

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

hiçbirinde gezici kütüphane hizmeti olmadığı görülmektedir. Bu durum Bulgaristan'daki halk kütüphanesi hizmetleri açısından oldukça düşündürücüdür. Türkiye'deki gezici kütüphane hizmeti veren il halk kütüphane sayısının Bulgaristan'daki halk kütüphanelerine göre iyi bir düzeyde olduğu söylenebilir. Fakat Türkiye'deki gezici kütüphane hizmetinin yeterli olduğunu söylemek de mümkün değildir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla hazırlanan soru formuna verilen yanıtlardan elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Çalışmada karşılaştırılan her iki ülkedeki halk kütüphanelerinin derme ortalamalarına bakıldığında; Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin derme ortalamasının Türkiye'deki halk kütüphanelerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'den ankete yanıt veren halk kütüphaneleri arasında en yüksek dermeye sahip olan halk kütüphanesinin dahi Bulgaristan'daki en az dermeye sahip olan halk kütüphanesinden daha az bir dermesinin olması dikkat çekici bir durumdur. Kütüphanelerdeki süreli yayın ortalamasında da Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin ortalaması Türkiye'dekilere göre daha yüksektir.
2. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde e-kitap, e-dergi, DVD, VCD, CD, CD-ROM vb. kitap dışı materyal sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. Özellikle Türkiye'deki halk kütüphanelerinde veri tabanı kullanımı ve e-kitap kullanımı yok denecek kadar azdır. Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri veri tabanı ve e-kitap kullanımında Türkiye'deki halk kütüphanelerine oranla daha iyi durumdadır. Bununla birlikte Bulgaristan'daki mevcut durumun da iyi olduğunu söylemek mümkün değildir.
3. Ankete yanıt veren Türkiye'deki halk kütüphanelerinin yıllık kullanım ve üyelik ortalamalarının Bulgaristan'daki halk kütüphanelerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde çalışan personel sayısının ortalaması birbirine çok yakındır. Ancak halk kütüphanelerindeki en önemli insan kaynağı olan kütüphaneci sayılarında iki ülke arasında çok büyük bir fark bulunmaktadır. Bulgaristan'daki kütüphanelerde kütüphane personelinin neredeyse %75'i kütüphaneci iken Türkiye'de bu oran %8 civarındadır. Türkiye'deki yüzdeler ortalama halk kütüphaneleri için belirlenen ideal ortalamanın çok altındadır. Ayrıca Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin neredeyse üçte birinde yalnızca bir kütüphanecinin bulunması; dahası Türkiye'de halâ kütüphanecisi olmayan bir il halk kütüphanesinin (Van İl Halk Kütüphanesi) bulunması ise gerçekten kaygı verici bir durumdur. Burada dikkat çeken bir sonuçta, Bulgaristan'dan yanıt veren halk kütüphanelerinin personel ve kütüphaneci sayılarına bakıldığında hemen hemen tüm kütüphanelerin personel ve kütüphaneci sayısının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye'de ise çok farklıdır. Türkiye'de personel ve kütüphaneci sayısı açısından kütüphaneler arasında sayısal uçurumlar bulunmaktadır. Kütüphaneci dışında çalıştırılan uzman personel istihdamında da Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde durumun daha iyi olduğu görülmektedir. Bulgaristan'daki bölge halk kütüphanelerinde kütüphanecilerin dışında genellikle İngiliz Filolojisi, Fransız Filolojisi, Rus Filolojisi vb. alanlarında uzman dilbilimci istihdamı yaygındır. Türkiye'deki halk kütüphanelerinde farklı alanlarda uzman olarak tanımlanan personel ise; genellikle iktisat, işletme, kamu yönetimi vb. alanlarından mezun kişilerdir. Bu kişilerin büyük bir kısmı da açık öğretim fakültesi mezunudur.
5. Bulgaristan'dan ankete yanıt veren halk kütüphanelerinin yöneticilerinin tamamı kütüphanecidir. Türkiye'deki halk kütüphanelerinin de büyük bir kısmı kütüphaneci yöneticiler tarafından yönetilmektedir.
6. Ankete verilen yanıtlardan Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin kullanım alanlarının ortalamasının birbirine çok yakın oldukları görülmektedir.
7. Ankete yanıt veren Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde bilgisayar kullanımının Türkiye'dekilere göre daha iyi bir durumda olduğu görülmektedir. Kullanıcıların hizmetine sunulan bilgisayar

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

ortalamalarında da durum farklı değildir. Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin üçünde kullanıcıların hizmetine sunulan bilgisayar sayısının 10'un altında olması, kullanıcılarına bilgisayar ve internet kullanma imkânı sağlayamayan bir il halk kütüphanesinin olması (Ardahan İl Halk Kütüphanesi) düşündürücü bir durumdur. Tıpkı insan kaynaklarında olduğu gibi Bilgisayar kullanımına ilişkin sorulara Bulgaristan'dan gelen yanıtlara bakıldığında halk kütüphanelerinin bilgisayar sayılarının büyük bir kısmının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise halk kütüphaneleri arasında bilgisayar sayıları bakımından ciddi sayısal farklılıklar bulunmaktadır.

8. Türkiye'den ankete yanıt veren 75 il halk kütüphanesinden sekizi, Bulgaristan'dan ise ikisi kütüphanelerinde kablosuz internet bağlantısı olmadığını bildirmişlerdir. Türkiye'de ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde hala kablosuz internet hizmeti olmayan örneklerin var olması iki ülkedeki halk kütüphanelerinde de kullanıcıya güvenmeyen, kontrol eğilimli bürokratik geleneğin izlerinin sürdüğünü göstermektedir.
9. Halk kütüphanelerindeki dijitalleştirmeye yönelik alt yapı ve ekipman durumuna ilişkin soruya verilen yanıtlardan Bulgaristan'daki kütüphanelerin bu konuda Türkiye'deki kütüphanelere göre daha iyi bir durumda olduğunu söylemek mümkündür. Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde dijitalleştirmeye yönelik çalışmaların yeterli olduğunu söylenemez. Ancak Türkiye'deki halk kütüphanelerinden daha iyi durumda oldukları da açıktır.
10. Gelen yanıtlardan Bulgaristan'daki halk kütüphanelerindeki sosyal medya kullanımının Türkiye'deki halk kütüphanelerine göre daha yaygın olduğu görülmektedir. Yanıt veren Türkiye'deki halk kütüphanelerinin yarıya yakını sosyal medyayı kullanmadığı anlaşılmaktadır. Bulgaristan'dan gelen yanıtlardan ise kütüphanelerin dörtte üçünün sosyal medyayı kullandığı görülmektedir.
11. Türkiye'den yanıt veren 75 il halk kütüphanesinin hemen hemen yarısı sosyal ve kültürel faaliyetler düzenleyecek çok amaçlı salonlara sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bilgi toplumunda

sosyal ve kültürel buluşma merkezi özelliği taşıması gereken halk kütüphanelerinin yarısında sosyal-kültürel faaliyetlerin düzenlenebileceği salonların bulunmaması Türkiye açısından son derece düşündürücüdür. Bulgaristan'dan yanıt veren kütüphanelerin tamamı bu tür salonlara sahip olduklarını belirtmişlerdir.

12. Gelen yanıtlardan hareketle gezici kütüphane hizmetlerinde Türkiye'nin Bulgaristan'a göre çok daha iyi bir durumda olduğunu söylemek mümkündür. Bulgaristan'dan yanıt veren bölge kütüphanelerinin hiçbirinde gezici kütüphane hizmeti olmadığı görülmektedir. Bu durum Bulgaristan açısından düşündürücüdür. Bununla birlikte Türkiye açısından da mevcut durumun yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Çalışmada ulaşılan ve yukarıda sıralanan sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinin derme geliştirme politikaları yeniden gözden geçirilmeli, bilgi toplumunda hızlı gelişen teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan yenilikler halk kütüphanesi dermelerine yansıtılmalıdır. Bu kapsamda her iki ülkedeki halk kütüphanelerinde de veri tabanı, e-kitap, e-dergi, DVD, VCD, CD, CD-ROM vb. kitap dışı materyaller ile dermenin yenilenmesi, güncellenmesi ve zenginleşmesine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır.
2. Türkiye'deki halk kütüphanelerinin önemli bir kısmında yaşanan personel ve kütüphaneci ihtiyacını karşılamaya yönelik acil olarak somut adımların atılması gerekmektedir. Özellikle halk kütüphanelerindeki kütüphaneci eksikliği bu kütüphanelerde sağlıklı ve nitelikli hizmetlerin sunulamamasına neden olmaktadır. Nasıl ki bir hastane doktorsuz, bir okul öğretmensiz düşünülemezse; kütüphanecisiz bir kütüphane de düşünülemez. Bu konuda Türkiye'de yürürlüğe yeni giren halk kütüphaneleri yönetmeliğinde olumlu maddeler yer almaktadır. Fakat ne yazık ki hala halk kütüphanelerindeki insan kaynakları ihtiyacına yönelik atılmış somut bir adım yoktur. Bu konuda yapılacak çalışmalar Türkiye'deki halk kütüphanelerinin gelişimi ve geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

3. Her iki ülkedeki halk kütüphanelerinde de kütüphanecilik dışında filoloji, halkla ilişkiler, psikolojik danışmanlık, folklor vb. farklı alanlarda uzman istihdamına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
4. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde özellikle kullanıcılara yönelik olarak hizmete sunulan bilgisayarların sayısı arttırılmalıdır. Ayrıca her iki ülke halk kütüphanelerindeki bilgisayarların da teknolojideki gelişmeler doğrultusunda modernizasyonu ve yenilenmesi gerekmektedir. Halk kütüphanelerinde laptop, notebook, tablet, e-book reader vb. yeni bilgisayar teknolojilerinin kullanıcıların hizmetine sunulması her iki ülkede de halk kütüphanelerine olan ilgiyi arttıracaktır. Şifresiz ve engelsiz kablosuz internet hizmetinin Türkiye ve Bulgaristan'daki tüm halk kütüphanelerinde zorunlu tutulması, bu konudaki bir diğer önerimiz olacaktır. Eğer halk kütüphanelerinde böyle bir uygulama zorunlu tutulursa kullanıcılar kişisel bilgisayarları ve / veya cep telefonlarıyla halk kütüphanelerinde özgürce ve sınırsızca internet kullanma şansına sahip olacaklardır.
5. Her iki ülkedeki halk kütüphanelerinde dijitalleştirmeye yönelik yapılacak uygulama ve çalışmalar teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Türkiye ve Bulgaristan'da dijitalleştirme çalışmaları için hiçbir altyapıya sahip olmayan ve ekipmanı bulunmayan birçok halk kütüphanesi bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde dijitalleştirmeye yönelik olarak altyapı çalışmaları başlatılmalı ve gerekli ekipmanlar sağlanmalıdır. Sınırlı imkânlarla dijitalleştirme çalışmaları gerçekleştiren halk kütüphanelerinde de mevcut altyapı ve ekipmanlar modernize edilmelidir. Özellikle yerel kültür unsurlarının dijitalleştirilmesine yönelik yapılacak çalışmaların, halk kütüphanelerinin bilgi toplumundaki misyon ve rolleri açısından son derece önemli olduğu unutulmamalıdır.
6. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde sunulan temel hizmetlerde, teknolojide yaşanan yenilik ve gelişmelerden en üst düzeyde yararlanılmalıdır. Ayrıca kütüphanecilik alanında bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan güncel uygulama ve materyaller takip edilerek halk kütüphanelerinde kullanılmalıdır. Her iki ülkedeki halk kütüphanelerinde de kullanıcılara yönelik sunulan e-hizmetler geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

7. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde sosyal medya ve web sayfası kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Bununla birlikte her iki ülkede de halk kütüphanelerinde sosyal Medya ve Web sayfası kullanımına yönelik ilke, standart ve politikaların geliştirilmesi de gerekmektedir.
8. Hem Türkiye'de hem de Bulgaristan'daki halk kütüphanelerinde teknolojik donanımın yenilenmesi ve güncellenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Kütüphanelerdeki hizmet birimlerinde yeniden düzenlemeler yapılmalı hatta toplumsal gelişme ve dönüşmeye bağlı olarak yeni hizmet birimleri eklenmelidir. Her iki ülkedeki halk kütüphaneleri de bilgi toplumunda ve teknolojiye yaşanan gelişmelere bağlı olarak hizmet binalarını yeni ihtiyaçlara göre yeniden düzenlemelidir. Ayrıca iki ülkede yapılan ve yapılacak olan yeni halk kütüphanelerinin de bilgi toplumunun gerektirdiği modern bir anlayışla ve teknoloji ile uyumlu bir bakış açısıyla organize edilmesi gerekmektedir.
9. Türkiye ve Bulgaristan'da gezici kütüphane hizmetlerinin yaygınlaşmasına yönelik çalışmalar artırılmalıdır. Bu konuda özellikle Bulgaristan'da yapılacak çalışmalar son derece önem taşımaktadır. Çünkü Bulgaristan'daki gezici kütüphaneler ile ilgili mevcut durumun Türkiye'ye göre çok daha olumsuz bir durumda olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak bilgi toplumuna geçiş sürecini yaşayan Türkiye ve Bulgaristan'da halk kütüphanelerine yönelik modernizasyon ve yapılandırma çalışmalarının özellikle 2000'li yıllardan itibaren hızlı bir şekilde ilerlediği söylenebilir. Her iki ülkede de halk kütüphanelerine yönelik gerçekleştirilen bu çalışmaların gelecek açısından umut verici olduğunu söylemek mümkündür. Ancak yapılan çalışmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Her iki ülkenin de bu yolda kat etmesi gereken uzun bir mesafe vardır. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri hem ülkelerinde hem de dünyada yaşanan hızlı değişim ve dönüşüme uyum sağlayabilmek için, bilgi toplumunun koşullarına uygun olarak yapılandırılıp bu değişim ve dönüşüm sürecine entegre olmalıdırlar. Her iki ülkede de halk kütüphaneleri hem hizmet politikalarını hem de temel unsurlarını bilgi toplumunun şartlarına göre gözden geçirmeli, yeniden tanımlamalıdır. Türkiye'de ve Bulgaristan'da bilgi okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenme, dijitalleştirme, açık erişim vb. gibi yeni yaklaşımlar

**TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA**

çerçevesinde halk kütüphanelerinde yapısal ve işlevsel olarak bir takım değişikliklerin yapılması kaçınılmazdır.

Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri eğer içinde bulunduğu topluma yabancılaşmak istemiyorlarsa, sürekli olarak kendilerini yeniliklere ve gelişmelere açık tutmak zorundadırlar. Her iki ülkedeki halk kütüphaneleri de bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık, yenilikçi, en değerli kaynağı olan insan kaynaklarına önem veren ve çalışanlarının kendini gerçekleştirmesine değer veren bir yapıya evrilmelidir. Bilgi toplumu hızlı değişimi, dönüşümü temsil eden bir toplum yapısıdır. Türkiye ve Bulgaristan'daki halk kütüphaneleri bu değişim ve dönüşüme uyum sağlayabildikleri sürece bilgi toplumunun niteliklerine uygun çizgiyi yakalamış olacaklardır.

KAYNAKÇA

ACAROĞLU, M. Türker, "Bulgaristan'da Kitap, Basın ve Kütüphaneler", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt XVIII, Sayı 2, 1969, ss. 95-98.

ALTAY, Ahmet, "Osmanlı Döneminde Bulgaristan'da Kütüphaneler", *Yeni Türkiye: Balkanlar ve Rumeli Özel Sayısı*, Sayı 67, 2015, ss. 2423-2428.

ANAMERİÇ, Hakan, *Türkiye'de Çağdaşlaşma Sürecinde Bilginin Toplumsallaşması ve Bilgi Merkezleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008.

ARSLANTEKİN, Sacit, "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik", *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt II, Sayı 2, 1988, ss. 74-83.

ATINÇ, Semra, "Türk Halk Kütüphanelerinin Mekansal Tasarımlarında Yeni Gelişmeler", *3. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Kütüphanelerde Mekan Tasarımı 08-10 Mayıs 2013 Muğla*, (ed.) H.S. Keseroğlu ve S. Arslantekin, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2013, ss. 15-20.

AYDINONAT, H. Bahadır, *Bilgi Teknolojileri Açısından Halk Kütüphanelerinin Teknik Altyapı Analizi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2012.

BAYSAL, Jale, *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul 1991.

ÇAKIN, İrfan, “Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Teorik Bir Yaklaşım”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt XXXI, Sayı 1, 1982, ss. 6-10.

_____, “Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Yöntemi ve Özellikleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt III, Sayı 1, 1989, ss. 3-18.

DHENCHEVA, Anetha, Graşkina, Vania ve Georgiyeva, Elena, *Obşto Biblioteko niye Biblioteçen Menigiminti*, America for Bulgaria Foundation, Sofia 2013.

DOBREV, Georgi Mihaylov, “Bulgaristan’da Kütüphanelerin Organizasyonu”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt IV, Sayı 2, 1955, ss. 142-149.

FAYDALIGÜL Demircioğlu, Özden ve Yılmaz, Bülent, “Türkiye’de Halk Kütüphanelerinin Yerel Yönetimlere Devri: Kütüphaneciler Ne Düşünüyor?”, 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 09-12 Mayıs 2012, Muğla*, (ed.) B. Yılmaz, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012, ss. 96-119.

KAPTAN, Saim, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Tekışık Yayınları, Ankara 1995.

KARADENİZ, Şenol, “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012) ile Yürürlükten Kaldırılan Yönetmeliklerin Karşılaştırılması”, 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 09-12 Mayıs 2012, Muğla*, (ed.) B. Yılmaz, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2012, ss. 85-95.

KESEROĞLU, Hasan Sacit, *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Durum*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul 1989.

_____, “Türkiye’de Siyasal İşleyişin Halk Kütüphanelerine Etkisi Üzerine Bir Deneme”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt XVIII, Sayı 3, 2004, ss. 301-309.

TÜRKİYE'DE VE BULGARİSTAN'DA HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ:
NİCEL BİR KARŞILAŞTIRMA

KIROVA, Elena, “Uçilişnite Bibliyoteki Pırvite Obştestveni Bibliyoteki Prez Vıvracdaneto”, *Bibliotekite ot Srednovekoviyeto do Sredatana 40 Godiniv Bılgariya*, (ed.) M. Mlavdenova, Universitetsko İzdatelstvo Sv. Kliment Ohridski, Sofya 2003, ss. 27-41.

LAZAROV, Stoyko, “Bılgarskite Çitaliştı İzvın Teritoriyata na Stranata”, *Bibliotekite ot Srednovekoviyeto do Sredatana 40 Godiniv Bılgariya*, (ed.) M. Mlavdenova, Universitetsko İzdatelstvo Sv. Kliment Ohridski, Sofya, 2003, ss. 109-115.

RAYKOV, Bojidar, “Bibliyotekite v Srednovekovna Bılgariya”, *Bibliyotekite ot Srednovekoviyeto do Sredatana 40 Godiniv Bılgariya*, (ed.) M. Mlavdenova, Universitetsko İzdatelstvo Sv. Kliment Okhridski, Sofya, 2003, ss. 23-26.

SAĞLAMTUNÇ, Tülin, “Cumhuriyetimizin 70. Yılında Halk Kütüphaneciliğimiz”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt IX, Sayı 2, 1995, ss. 135-143.

TURAN, Ömer, “Bulgaristan'da Osmanlı Kütüphaneleri”, *Kebikeç: İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10, ss. 283-292.

YANKOVA, Ivanka, Denchev, Stoyanve Todorova, Tania, “Bulgarian Library Associations and Lifelong Learning of LIS Professionals” *Proceedings of the 3rd International Symposium on Information Management in a Changing World* (ed.) S. Kurbanoglu, U. Al, P.L. Erdoğan, Y. Tonta, N.Ö. Uçak, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, s. 38-43.

YILMAZ, Bülent, *Halk Kütüphanesi Kullanımı: Sosyo-Ekonomik Bir Çözümleme*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul 1996.

_____, “İnsan Kaynakları Açısından Türkiye’de Halk Kütüphaneleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt XII, Sayı 2, 1998, ss. 160-163.

_____, “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Süreci ve Halk Kütüphaneleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt IXX, Sayı 1, 2005, ss. 56-77.

_____, “Public Libraries in Turkey”, *Fontees Artis Muscae*, Sayı 57, 2010, ss. 303-308.

Elektronik Kaynaklar

Bulgarian Libraries: Access Points to Information and Communication for All,

http://www.glbulgaria.bg/upload/docs/Country_Grant_Proposal_BULGARIA_PUBLIC_EN.pdf, (21.12.2014).

Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>, (24.06.2015).

<http://www.kygm.gov.tr/TR,134508/halk-kutuphaneleri-verileri.html>, (24.06.2015).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun,

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14232/kultur-ve-turizm-bakanligi-teskilat-ve-gorevleri-hakkin-.html>, (24.06.2015)